

OPORUKA I INVENTAR SPLITSKOG NOTARA JAKOVA POK.
UBERTINA DE PUGLIENSIBUS IZ PIACENZE. PRILOG PROUČAVANJU
SPLITSKOG NOTARIJATA

Branka GRBAVAC

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti,
HR-1000 Zagreb, Strossmayerov trg 2
e-mail: bgrbavac@hazu.hr

IZVLEČEK

Članek predstavlja delo splitskega notarja Jakova pok. Ubertina de Pugliensibus iz Piacenze. V prvem delu prispevka je posebna pozornost namenjena prikazu razvoja splitskega notariata v obdobju 14. stoletja, ko je začel delovati tudi sam Jakov. Začenši z ohranjeno oporoko in inventarjem, sestavljenima leta 1412, avtorica v drugem delu prispevka analizira njuno vsebino, v prilogi pa v celoti objavlja njuna prepisa.

Ključne besede: Dalmacija, Split, srednji vek, notar, Jakov de Pugliensibus iz Piacenze

IL TESTAMENTO E L'INVENTARIO DEL NOTAIO SPALATINO JAKOV DEL FU
UBERTINO DE PUGLIENSIBUS DA PIACENZA. CONTRIBUTO ALLO STUDIO
DEL NOTARIATO SPALATINO

SINTESI

L'articolo illustra l'attività del notaio spalatino Jakov del fu Ubertino de Pugliensibus da Piacenza. La prima parte della ricerca s'incentra soprattutto sullo sviluppo del notariato di Spalato nel Trecento, quando lo stesso Jakov avviava la sua attività. Partendo dal testamento e dall'inventario, redatti nel 1412 e conservatisi fino ad oggi, nella seconda parte dell'articolo l'autrice analizza il loro contenuto e ne pubblica in allegato la completa trascrizione.

Parole chiave: Dalmazia, Spalato, medioevo, notaio, Jakov de Pugliensibus da Piacenza

UVOD

Splitski notar Jakov pok. Ubertina de Pugliensibus iz talijanskog grada Piacenze svoju je službu obavljao krajem 14. i u prvom desetljeću 15. stoljeća i pripadao je onom krugu profesionalnih talijanskih notara koji su se trajno naselili u nekom gradu na istočnojadranskoj obali. Jakov je boravio i radio u Splitu gotovo tri desetljeća, a tamo je i umro. Jakovljevo prisustvo u splitskoj komuni zabilježeno je na različite načine. U Državnom arhivu u Zadru u fondu Stare splitske općine čuva se njegov notarski registar naslovljen *Quaternus imbreviaturarum notarii Jacobi de Placentia* sastavljen u razdoblju od 1391. do 1403. godine. Osim sačuvanog registra Jakovljevo prisustvo u splitskoj komuni zabilježeno je kroz isprave koje govore o njegovoj poslovnoj i društvenoj djelatnosti pa sve do same oporuke i inventara koji su ujedno i povod nastanku ovog rada. Ipak, prije same analize oporuke i inventara kratko ću se osvrnuti i na povijest splitskog notarijata u razdoblju 14. stoljeća.

SPLITSKI NOTARIJAT U 14. STOLJEĆU

Razvoj splitskog javnog notarijata može se pratiti od 11. stoljeća kada se pojavljuju prve privatno-pravne isprave koje su sastavljali pripadnici klera koji su u svom notarskom potpisu isticali isključivo svoj duhovni položaj.¹ Do promjene dolazi tijekom sedamdesetih godina 12. stoljeća kada se unutar splitske komune pojavljuju osobe koje u svom potpisu ističu činjenicu da su gradski notari (*communis notarius*). Prvi takav notar bio je Gvalterije (*magister Gualterius*). Zanimljivo je da je u njegovom potpisu ispred imena zabilježena i titula *magister* što je značilo da se radi o vrlo obrazovanoj osobi. Gvalterije je postao i kanonik splitskog Kaptola i papin legat koji je na molbu pučana u Kotoru trebao riješiti pitanje prevelikih kamata (Stipišić, 1954, 118). Do novog pomaka u razvoju institucije notarijata u Splitu dolazi krajem tridesetih godina 13. st. kada se pojavljuje prvi profesionalni notar koji je službu obavljao po carskoj ovlasti (*imperiali auctoritate notarius*). Bio je to Petar de Transmundo iz Ankone (*Petrus Transmundi, Anconitanus civis*) kojeg je u Split kao svog osobnog kancelara doveo splitski potestat Gargan de Arscindis.² Petar je ujedno bio i prvi notar laik splitske komune budući da u notarskom potpisu svom imenu ne pridodaje nikakvu duhovnu odrednicu (CD, 1906, 112-113). Od tada splitske isprave ne bilježe nikakvu promjenu u razvoju vrsta notara, nego je jedina razlika u kvantiteti.

U Splitu, kao i u ostalim gradovima Dalmacije, notarijat doživljava svoj najveći procvat u razdoblju 14. stoljeća. Tako su na samom početku 14. st. u službi djelovali Toma Vitalov iz Perugije (*Thomas Vitalis de Perugia*) i Zanebon iz Ripalte (*Çanebonus/Çannebonus de Rompalia de Ripalta*). Toma je u službi bio već od 1289. (CD, 1908, 677-678), a ostao je sve do 1320. (ASM, 1) dok se Zanebon zadržao vrlo kratko, svega dvije godine (1301.-1302.).³ Čini se da je na mjesto potonjeg notara 1303. u službu došao Vanucije Ar-

1 O počecima razvoja splitske notarske kancelarija vidi opširnije u: Stipišić, 1957, 111-123.

2 O tome vidi više u: Matijević Sokol, 1999, 17-32.

3 Od notara Zanebona sačuvane su samo dvije isprave. Prva isprava sastavljena je u studenom 1301. (CD-S,

kandelov (*Vanutius Archangeli*) (CD-S, 2002, 314). Na temelju fragmentarno sačuvane građe iz ovog razdoblja izgleda da je u drugom desetljeću 14. stoljeća u splitskoj komuni po prvi put zabilježeno djelovanje trojice notara. Uz notara Tomu Vitalova i Vanucija Arkandelova notarski ured imao je i Aleksandar Ivana iz Ferma (*Alexander Iohannis Albertonis de Firmo*). Potonji notar prvi se put spominje 1313. (ASM, 2), a sljedeća njegova poznata isprava potječe tek iz 1323. (ASM, 3) pa nije jasno je li Aleksandar čitav taj period bio u službi ili je službu obavljao u dva ili tri mandata. Moguće je da je njegovo djelovanje isprva bilo povezano s potestatom Andrijom Dominika de Marchis, također iz Ferma, koji je obnašao dužnost u Splitu od 1313. do 1314. te ponovno od 1321. do 1323. godine. Kao splitski notar posljednji se put spominje 1338. (ASM, 4), ali je moguće da je početkom tridesetih godina kratko vrijeme obavljao službu trogirskog notara, a zatim se oko 1333. vratio u Split.⁴ Godine 1321. Tomu Vitalova nasljeđuje Filip Raciardijev iz Osima (*Phyllippus Racçardi de Auxino*) (CD 1911, 16-17). Od njega je sačuvana samo jedna isprava pa nije poznato koliko se dugo zadržao u splitskoj komuni. Početkom tridesetih godina istog stoljeća uz notara Aleksandra djelovao je još i Bonakursije pok. Pinija Parentis iz Firenze (*Bonacursius condam Pini Parentis de Florentia*).⁵ U tom razdoblju pojavljuju se nadbiskupski i kneževi notari. Službu nadbiskupovog notara 1333. obavljali su Benedikt Ivanov (*Benedictus Iohannis*) i Lukan Bertanijev (*Lucanus Bertani*)⁶ dok se u službi gradskog kneza iste godine javlja Stjepan pok. Desiderata de Franchinis iz Trevisa (*Stephanus de Franchinis filius quondam Desiderati ciuis Teruisinus*).⁷ Ipak, u tom razdoblju pa sve do kraja tridesetih godina zbog sporadično sačuvane građe nije jasno jesu li u splitskoj komuni u službi gradskih notara istodobno bila uposlena dvojica ili trojica notara. Tako je 1337. kao gradski notar počeo djelovati Ivan pok. Čove iz Ankone (*Iohannes condam Çoue de Ancona*) (ASM 5). No, izgleda da je Ivan najprije bio u službi kneževog notara kako se spominje u ispravi iz 1336. godine (KAS, 3; AHAZU, 3). Uz njega je u tom razdoblju djelovao i Luka Bonuin iz Pirana (*Lucas Bonuinus de Pirano*) (CD, 1912, 396). Nažalost, sačuvana je samo jedna isprava iz srpnja 1338. koju on supotpisuje, pa nije jasno je li ga na toj funkciji zamijenio Albertin de Plastellis iz Bologne (*Albertinus de Plastellis de Bononia*), od koga je sačuvana također samo jedna isprava iz studenoga iste godine (ASM, 6) ili su sva trojica bila istodobno u službi. Ipak, ono što je sigurno jest činjenica da u četrdesetim godinama u gradu istodobno rade tri notarska ureda. Uz Ivana u tom su razdoblju djelovali Bonaventura pok. Marsilija de Ansaldinis iz Bologne (*Bonaventura condam Marsilii de Ansaldinis de Bononia*) i Jakov magistra Franje iz Asiza (*Jacobus magistri Francisci de Asisio*). Bonaventura je u službi bio od srpnja 1340. do siječnja 1349.,⁸ dok je od Jakova sačuvana samo jedna isprava iz ožujka

2002, 304) dok druga potječe iz lipnja 1302. godine (CD-S, 2002, 303-304).

4 U Splitu je bio sigurno već u siječnju 1333. kada je sastavio punomoć splitskim poslanicima u pregovorima s knezom Mladenom III. (KAS, 1; AHAZU, 1).

5 Notar Bonakursije u lipnju 1333. načinio je prijepis bule pape Honorija III., a ispravu supotpisuju nadbiskupski notari (CD, 1912, 107-108).

6 U lipnju 1333. pojavljuju se kao supotpisivači isprave (CD 10, 1912, 107-108).

7 On je bio notar kneza Jakova Gradonika (KAS, 2; AHAZU, 2).

8 Prva sačuvana isprava sastavljena je 23.7.1340. (ASM, 7), dok je posljednja poznata nastala 25.1.1349.

1348. godine (ASM, 9). Zanimljivo je da se tijekom tog razdoblja u službi kneževog notara izmijenilo nekoliko osoba. Tako je u razdoblju od 1341. do 1342. kao notar kneza Leonarda Moceniga zabilježen magistar Vivijan pok. Manfredinija (*magister Vivianus condam Manfredini*) (Praga, 1927, 127). Od kolovoza 1342. do 1344. službu kneževog notara obnašao je Jakov pok. Ivana de Corbellaris iz Bologne (*Iacobus quondam domini Iohannis de Corbellaris de Bononia*) (Praga, 1927, 127), a 1345. nasljeđuje ga Nikola de Alexio de Vestino iz Kopra (*Nicolaus de Alexio de Vestino de Iustinopoli*).⁹ Krajem četrdesetih u ulozu kneževog notara našao se i magistar Pavao iz Padove (*magister Paulus de Padua*) (Praga, 1927, 127).

Na temelju sačuvane građe može se zaključiti da se sredinom 14. stoljeća u splitskoj komuni uz komunalnog notara pojavljuje nova notarska služba, ona komunalnog kancelara koji nije bio vezan uz kneza nego uz samu komunu. Funkciju komunalnog kancelara početkom pedesetih godina je obnašao Ivan pok. Čove iz Ankone. Odlukom Velikog vijeća od 7. listopada 1353. ta mu je služba produžena na dvije godine (Stipišić, Nazor, 2002, VIII). Prema zaključku istog Vijeća od 20. srpnja 1357. bio je poslan kao komunalni sindik u Ankonitansku Marku da tamo izabere potestata. Ivan je ujedno i prvi splitski notar od kojeg je sačuvan i registar¹⁰, a odlukom Velikog vijeća grada Splita od 30. rujna 1358. Ivanu je služba gradskog notara bila produžena na dvije godine (Stipišić, Nazor, 2002, VIII). Nakon što je Ivan 1355. prestao obavljati funkciju gradskog kancelara na istoj se našao Pagan pok. Anđela iz Luce (*Paganus condam Angeli de Lucha*) (CD, 1914, 283-284). U šezdesetim godinama 14. stoljeća kao komunalni notari istodobno su djelovali Silvester pok. Bena iz Conigliana (*Silvester filius condam domini Beni de Coneglano*) i Franjo Ivana Filipovog de Bentivoglis iz Bologne (*Franciscus filius Iohannis condam domini Phylippi de Bentiuoglis de Bononia*). Franjo je u službi bio od 1360. do 1369. godine (Praga, 1927, 127), dok su od Silvestra poznate samo isprave koje je sastavio u razdoblju od prosinca 1365. (CD, 1915, 485) do veljače 1366. (DAZd, 1). Od notara Franje sačuvan je i registar.¹¹ On je uz službu gradskog notara obavljao i onu gradskog kancelara te se na temelju sačuvanih isprava čini se da se mjesto splitskog kancelara od šezdesetih godina popunjavalo osobama iz redova komunalnih notara, odnosno komunalni notar istodobno je bio i kancelar. Krajem šezdesetih godina 14. stoljeća u splitskoj komuni notarske urede istodobno su imala trojica notara. Bili su to Albertol pok. Lanfranka iz Milana (*Albertolus Bassanega condam Lanfranci de Mediolano*),¹² Jakov Natalis s Krka (*Iacobus Natalis de Vegla*)¹³ i već spomenuti Franjo Ivanov. Od notara Albertola sačuvan je i registar koji je vodio u razdoblju od prosinca 1368. do svibnja 1369.

godine (ASM, 8).

9 Na toj se funkciji spominje sve do 1347. godine (Praga, 1927, 127).

10 Registar koji je vodio u razdoblju od 1341. do 1344. godine čuva se u Državnom arhivu u Zadru u fondu Stare splitske općine, a 2002. objelodanili su ga Jakov Stipišić i Ante Nazor.

11 Franjin registar pohranjen je u Državnom arhivu u Zadru, a isprave u njemu sastavljene su u razdoblju od 1362. do 1368. godine.

12 Albertol je kao splitski notar djelovao od kolovoza 1366. (DAZd, 2) do svibnja 1369. godine (DAZd, 3).

13 Prva poznata Jakovljeva isprava potječe iz siječnja 1368. (DAZd, 4), a posljednja iz ožujka 1369. godine (DAZd, 5).

godine.¹⁴ Zanimljivo je da se u Statutu grada Splita spominje da je 28.10.1367. redigirao novi statut (SS, 1998, 846). Broj notara u splitskoj komuni nije se mijenjao sve do kraja samog stoljeća. Tako se krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 14. st. kao notari splitske komune spominju Petar Bartolomejev iz Sarzane (*Petrus condam Bartholomei de Annobonis de Sarçana*)¹⁵ i Anđeo Andriucijev iz Fabriana (*Angelus Andriutii de Fabriano*) (Praga, 1927, 128). Čini se kako se u službi nisu zadržali dugo budući da Petar već 1374. kao notar djeluje u zadarskoj komuni (CD, 1976, 447) dok se Anđeo posljednji put spominje 1371. godine. Moguće je da je potonjeg notara naslijedio notar Ganor pok. gospodina Lancelota iz Mantove (*Ganorus filius condam domini Lançaloti de Mantua*) koji se spominje 1373. i koji je ostao u službi do 1382. godine (Praga, 1927, 128). Zanimljivo je da je u razdoblju od ožujka 1376. do travnja 1377. u izvorima zabilježen kao vikar kneza Mafeja Matafara (A, 1888, 76-77). Ganor je bio i u službi pisara splitskog Kaptola u travnju 1379. godine (KAS, 4). Čini se da je splitskog notara Petra iz Sarzane na mjestu komunalnog notara naslijedio Andriol gospodina Anselmola Maimerijeva iz Milana (*Andriolus Maimerii filius domini Anselmoli de Milano*). On se u službi prvi put susreće 1375., a na dužnosti je ostao samo dvije godine.¹⁶ U ožujku 1376. notarske poslove u splitskoj komuni počeo je obavljati i Oliver Jakova de Zavarino iz Padove (*Oliverius domini Iacobi de Zauarino de Padua*) (Praga, 1927, 129). Zanimljivo je da se u tom razdoblju kao kancelar spominje magistar Monte de Casulis (*magister Monte de Casulis*).¹⁷ On je ujedno bio i vikar kneza Rafaela de Sorba.¹⁸ Posljednji poznati splitski notari koji su svoju službu započeli krajem 14. stoljeća bili su Antun pok. Rajmondina de Beneventis iz Cremona (*Anthonijs de Beneuentis de Cremona quondam ser Raymondini*), Jakov pok. Ubertina de Pugliensibus iz Piacenze (*Iacobus, filius quondam Ubertini de Pugliensibus de Placentia*), koji je u središtu ove rasprave, i Toma Kolucijev iz Cingula (*Thomas condam Colutii de Cingulo*). Antun je u službu stupio 1389. (DAZd, 6), a čini se da se u njoj nije dugo zadržao budući da se posljednji put spominje 1391. godine (CD-S, 2002, 353) dok je notarska služba Jakova i Tome trajala puno duže.

Na temelju navedenih podataka razvidno je kako je institucija notarijata u Splitu u razdoblju 14. stoljeća potpuno profesionalizirana te doživljava svoj najveći procvat. Osobe koje su obavljale notarsku djelatnost pripadale su krugu stranih profesionalnih notara, uglavnom Talijana, koji su sastavljali isprave u skladu s komunalnim zakonodavstvom.¹⁹ Pri tome treba naglasiti kako u razvoju institucije notarijata u Splitu ključno razdoblje predstavlja druga polovina 14. stoljeća kada potpuno dolazi do odvajanja vođenja raznih tipova pravnih poslova, tj. razlike između dokumenata sastavljenih za potrebe privatne klijentele (gradski notari koji su obavljali posao samo u korist privatnih osoba) i onih sastavljenih za potrebe neke službene upravne i političke instance (notari sa specifičnim

14 Registar se čuva u Državnom arhivu u Zadru u fondu Stare splitske općine i do danas nije objavljen.

15 Poznato je da je kao splitski notar djelovao u razdoblju od lipnja 1369. do 1373. godine (Praga, 1927, 128).

16 Andriol je kao splitski notar djelovao u razdoblju od 1377. do 1379. godine (Praga, 1927, 129).

17 Poznato je da je bio u službi gradskog kancelara u razdoblju od 1371. do 1372. godine (Praga, 1927, 128).

18 Kao knežev vikar prvi put se spominje u siječnju 1371. (Praga, 1927, 128), a na toj je funkciji posljednji put zabilježen u svibnju iste godine (A, 1888, 47).

19 O statutarnim odredbama službe notara i naknadama za obavljeni posao vidi u: Grbavac, 2007, 53-75.

službama poput kneževih notara u ranijem razdoblju, kancelara i sl.). U razdoblju 13. stoljeća u splitskoj komuni ista je osoba obavljala obje vrste poslova te je za to od komune bila izravno angažirana i plaćena. Tijekom vremena, naročito od druge polovine 14. st. u splitskoj komuni sve je vidljivija specijalizacija pojedinih tipova notarskih službi, te tako uz gradske notare koji postaju samostalni “poduzetnici” nalazimo i razne specifične notarske službe. Da se je ta specijalizacija službi mogla dosljedno provesti u splitskoj komuni bilo je potrebno postići stvaranje rezidentne notarske elite sposobne da obavlja te poslove što se dogodilo tek u drugoj polovini 14. stoljeća.

SPLITSKI NOTAR JAKOV IZ PIACENZE

Jakov se kao splitski notar prvi put spominje u rujnu 1383. kada sastavlja dokument kojim splitski Kaptol imenuje kanonika Dujma Nikole svojim prokuratorom da sa sabiračima papinske desetine raspravlja o pitanju isplate desetine (CD, 1976, 395-396). Dotičnu ispravu Jakov potpisuje formulacijom: *Et ego Iacobus, filius quondam Ubertini de Pugliensibus de Placentia, publicus imperiali auctoritate notarius et nunc iuratus communis Spaleti nec non scriba curie archiepiscopalis Spalatensis*. Iz navedenog potpisa razvidno je kako je Jakov osim što je obavljao službu zakletog splitskog komunalnog notara radio i kao pisar splitske nadbiskupske kurije. Djelatnost splitskog komunalnog notara Jakov je nastavio obavljati i početkom 15. stoljeća tj. sve do 1407. kad je posljednji put zabilježen na toj dužnosti (Praga, 1927, 129). Kao pripadnik komunalne zajednice Jakov je aktivno sudjelovao u životu splitske komune uključujući se poput ostalih stanovnika i građana u razne gospodarske djelatnosti. Tako, primjerice, izvori iz prosinca 1403. bilježe kako Jakov prodaje krznaru Jurju Viveričiću svoju drvenu kuću (*camarda*) za poprilično visoku cijenu u iznosu od 100 libara malih denara (DAZd, 7). Dotična kuća nalazila se u novom dijelu Splita, preciznije u župi sv. Duha blizu zidina groblja benediktinske crkve sv. Marije *de Taurello*, što može biti i glavni razlog visine cijene. Naime, kuća se nalazila neposredno izvan zidina Dioklecijanove palače. Zanimljiv je način same novčane isplate koji se navodi u dokumentu. Naime, Juraj Jakovu isplaćuje 48 libara malih denara dok 30 libara obećava dati u krznenim bundama, a ostatak od 22 libre obećava platiti do mjeseca svibnja iduće godine.

Budući da je Jakov uživao društveni ugled samom činjenicom što je obavljao važnu gradsku funkciju, u notarskim je registrima zabilježena njegova aktivnost kao zastupnika u pravnim poslovima. Tako se u svibnju 1404. Jakov spominje kao pravni zastupnik (*procurator*) Ivana Venturinija kada kao takav prima od Drage, udovice apotekara Petra Ivanova, legat u iznosu od 100 libara koje mu je Petar oporučno ostavio (DAZd, 8).

Iz Jakovljeva privatnog života poznato je da je bio u braku s izvjesnom Dragoslavom. Sudeći prema dokumentu iz lipnja 1412. čini se da je Dragoslava bila njegova druga supruga. Naime, u dotičnom dokumentu spominje se Jakovljević pokojni sin Belfort iz čije ostavštine, tj. od Belfortovog izvršitelja Pavla Vučine, Jakov prima legat u iznosu od 150 libara (DAZd, 9). Čini se da je Belfort bio njegov sin iz prvog braka vjerojatno još dok je živio u Italiji, te da mu je prva supruga bila Talijanka. Zanimljivo je da je Jakov kao mjesto svog boravka izabrao Split u kojem se i trajno nastanio te, kako se vidi iz niže

navedene oporuke koju je sastavio 1412., stekao i status splitskog građanina. Dragoslava je bila domaćeg porijekla, tj. Splitska, i čini se da je prema društvenom statusu bila pučanka. Zanimljivo je da sličan slučaj zabilježen i u zadarskoj komuni u kojoj je zadarski notar Gerard iz Padove, bio oženjen s Ljubom, kćerkom težaka Radina (DAZd 10), što upućuje na činjenicu da usprkos tome što su talijanski notari bili visokoškolorani i u intelektualnom položaju visoko pozicionirani, izgleda da se u dalmatinskim komunama nisu ženili pripadnicama plemićkog sloja za razliku od domaćih notara.

Najvrijednija vrsta dokumenata koja pruža uvid u materijalni, društveni i obiteljski status stanovnika dalmatinskih komuna svakako su oporuke pisane kao izraz posljednje želje pojedinih dalmatinskih stanovnika. Analizom oporuka utvrđuje se društveni položaj oporučitelja unutar komune, zatim njegovo duševno i tjelesno stanje te razlog koji ga je ponukao na sastavljanje oporuke, način na koji raspodjeljuje svoju imovinu i uvid u ostale podatke koje ova vrsta izvora dopušta.

Oporuka splitskog notara Jakova iz Piacenze sačuvana je u originalu i pohranjena je u Državnom arhivu u Zadru u fondu Stare splitske općine, a sastavljena je 12. svibnja 1412. na trgu sv. Lovre blizu gradske kancelarije (DAZd, 11). Njezin sastavljač je splitski notar Jakov de Penna, a kao svjedoci navedeni su Božo pokojnog Aligreta i travar Tomaš pok. Franje de Potremulo. Kao izvršitelji oporuke spominju se splitski plemić Marko pok. Petra Markova, zatim gradski kancelar Toma pok. Kolucija iz gradića Cingola i Jakovljeva supruga Dragoslava.²⁰

Jakovljeva oporuka je sadržajno vrlo škrta i ne otkriva nam mnogo podataka. Na početku same oporuke splitski notar Jakov de Penna je u skladu s obvezama struke zabilježio oporučiteljev društveni položaj unutar komune. Tako je Jakov u oporuci definiran kao splitski građanin (*civis*) i stanovnik (*habitor*) što je značilo da se u Splitu trajno nastanio te stekao status splitskog građanina.

Sljedeći podatci u oporuci koje je potrebno analizirati odnose se na tjelesno i psihičko stanje oporučitelja u vrijeme sastavljanja oporuke, razlog sastavljanja te izbor primatelja oporučnih legata. Tako splitski notar Jakov svoju oporuku sastavlja *sanus mente*, što je uostalom bio i preduvjet za sastavljanje oporuka, ali je istaknuo kako je u trenutku njezina sastavljanja bio *senio grauatus*, tj. star. Kao razlog sastavljanja oporuke navodi strah od činjenice da umre bezoporučno koji je izražen formulacijom *timens ab hoc seculo decedere intestatus, suorum rerum et suorum bonorum omnium dispositionem per presens suum sine scriptis testamentum in hunc modum facere procuravit*.

S obzirom na raspodjelu legata oporuka splitskog notara Jakova u potpunosti se uklapa u standardni obrazac kasnosrednjovjekovnih dalmatinskih oporuka. Ona odražava tipičnu dvosmjernu strategiju u izboru primatelja oporučnih darivanja, tj. Jakov je s jedne strane, posvetio pažnju raspodjeli legata članovima svoje obitelji, dok s druge strane dio svojih legata donira u pobožne svrhe *pro anima sua*.

Prva Jakovljeva oporučna odredba odnosi se na mjesto njegovog posljednjeg počivališta. Tako Jakov izričito zahtijeva da se njegovo tijelo sahrani *in loco fratrum predi-*

20 Prvi koji je skrenuo pažnju na oporuku, ali i inventar notara Jakova bio je Mladen Ančić u svom radu o inventaru splitskog notara i kancelara Tome pok. Kolucija iz Cingola (Ančić, 2005, 108 i 118-119).

catorum tj. unutar crkve ili samostana dominikanaca. Održavanje pogrebne ceremonije i troškove vezane uz nju ostavlja na volju svojim izvršiteljima da je prirede onako kako im se najbolje bude činilo.

Na početku svoje oporuke Jakov je izdvojio tek nekoliko skromnih legata *pro anima sua*. Tako dominikanskom samostanu u Splitu oporučuje 3 libre malih denara, dok svom ispovjedniku, splitskom kanoniku Lovri pok. Dragoša ostavlja 2 libre. Sva svoja preostala pokretna i nepokretna dobra ostavlja svojoj supruzi Dragoslavi koja je u trenutku sastavljanja oporuke bila u drugom stanju te sinu ili kćeri koji će se roditi. U slučaju ako njegov sin umre prije punoljetnosti, odnosno prije nego napuni 14 godina ili kći prije nego napuni 12 godina, svojoj supruzi Dragoslavi povrh miraza, koji joj po zakonu pripada, oporučuje i 100 libara, ali naravno samo u slučaju da čuva udovištvo, tj. ako se ne preuda. U istom slučaju zahtijeva da se sva njegova preostala dobra podijele za njegovu dušu kako se izvršiteljima najbolje bude činilo. U nastavku oporuke slijedi vrlo zanimljiva i pomalo neobična oporučna odredba u kojoj Jakov traži da se u vrijeme krštenja njegove kćeri doznači 100 dukata jednoj dobroj i povjerljivoj muškoj osobi koja je s dotičnim novcem trebala poslovati i ostvariti dobitak. U vrijeme kada njegova kći dosegne dob za udaju navedena svota novca zajedno s ostvarenim dobitkom trebala se doznačiti na ime njezinog miraza. U slučaju ako bi ona umrla prije punoljetnosti ili prije nego se uda, Jakov određuje da njegova supruga Dragoslava povrh gore spomenutih 100 libara treba dobiti i sav njezin nakit i odjeću.

Vrlo zanimljiv oporučni zahtjev susreće se i u nastavku teksta. Naime, Jakov zahtijeva od svojih izvršitelja da zatraže ispunjenje njegove zamolbe koju je osobno uputio u svezi svoje plaće samom vojvodi Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću, koji je u to vrijeme nosio naslov splitskog hercega i njegovoj supruzi Jeleni. Već je zanimljiva sama činjenica da Jakov osobno piše vojvodi kao i činjenica da se u samoj oporuci spominje i njegova supruga (*ducem et dominam ducisam*). Iz oporuke je također razvidno da mu je splitska komuna dugovala izvjesnu svotu novaca još u vrijeme dok je bio njihov činovnik te da je posjedovao stanovite vrijednosne papire (*bollectae*) za čiju su se isplatu trebali pobrinuti njegovi izvršitelji. Stoga je Jakov od izvršitelja oporučno zahtijevao da se nakon naplate spomenutih vrijednosnih papira načini jedan kalež u vrijednosti od 25 dukata i pokloni oltaru sv. Jakova koji se nalazio u franjevačkoj crkvi u Padovi. Zanimljiv je sam oporučitelj odabir crkve koji može biti povezan s činjenicom da je Jakov u Padovi studirao.

Uz oporuke jedan od važnih izvora za proučavanje tematike svakodnevnog života svih društvenih slojeva, a napose razinu materijalne kulture pojedinih osoba i kućanstava predstavljaju inventari. Problematika proučavanja inventara i razina materijalne kulture u hrvatskoj historiografiji prilično su slabo istraženi.²¹ Za sastavljanje inventara zaduženi

21 Vrijednu studiju o izgledu unutrašnjosti lopudske kuće na temelju analize inventara napisala je 1954. Nada Beritić (Beritić, 1954, 489-510). Godine 1977. Jakov Stipišić objavio je inventar zadarskog plemića Grisogona de Civalellis (Stipišić, 1977, 375-409). Isti je autor objavio i inventar zadarskog suknara Mihovila (Stipišić, 2000). Godine 2005. Mladen Ančić objavio je vrijednu studiju o inventaru dobara splitskog notara Tome pok. Kolucija iz Cingola (Ančić, 2005, 99-148). Vrijedan rad objavio je i mladi povjesničar Goran Budeč (Budeč, 2010, 67-106). Potonji autor na temelju analize inventara šibenskih stanovnika priprema i doktorsku disertaciju o razini materijalnog života u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku. U objavlivanju inventara posebice se istaknuo Robert Leljak (Leljak, 2006).

su tzv. oporučni povjerenici koje je oporučitelj imenovao u svojoj oporuci, a način na koji su trebali biti sastavljeni regulirani su statutarnim pravom. Tako Zadarski statut propisuje da su u zadarskoj komuni izvršitelji oporuke preminulog bili dužni petnaest dana nakon smrti oporučitelja pristupiti izradi inventara u vremenskom roku od šezdeset dana. U slučaju ako je neka osoba iznenada umrla ili nije bila u stanju sastaviti oporuku i imenovati izvršitelje, tada ih je imenovao zadarski sud (*curia*). Zadarski statut ujedno precizno regulira i formu inventara. Tako je na početku inventara notar morao ucrtati oveći znak križa, a inventar je morao sadržavati popis svih nekretnina: kuće, zemlje, solane, zatim pokretnine (*res mobiles*), u što je spadao i novac, zlatnina, srebrnina, nakit i svi mogući dragulji, tekstil, osobne stvari, zatim stvari iz domaćinstva sve do posljednje sitnice. Također su trebale biti upisane sve tužbe, dugovi, potraživanja s točnim imenom i prezimenom te sa svim odgovarajućim pripadnostima. Tako sastavljen inventar rukom notara izvršitelji su bili dužni prije isteka roka od šezdeset dana predati na čuvanje gradskom knezu i njegovoj kuriji, tj. sudu, koji ga je trebao pohraniti u uredu prokuratora zadarske općine (*procuraria communis ladre*) (ZS, 1997, 363).

Za razliku od Zadarskog, Splitski statut propisuje kako su izvršitelji oporuke pod prijetnjom kazne i globe od deset libara bili dužni u roku od deset dana nakon smrti oporučitelja sastaviti popis pokojnikove imovine. U tom popisu bili su dužni zapisati svu pokretnu i nepokretnu imovinu koja spada u ostavštinu kako se ona ne bi rasipala, niti prijevarom zamijenila ili zatajila. U slučaju da su izvršitelji oporuke htjeli prodati nešto od pokojnikovih dobara radi ispunjenja oporuke ili neke druge pokojnikove posljednje volje, a takve stvari koje bi prodali vrijede više od sto solida, bili su dužni iste oglasiti i staviti na javnu dražbu u roku od nekoliko dana kako bi se one ustupile i prodale onome koji bude više nudio (SS, 1998, 488-489).²²

U skladu s gore navedenim statutarnim propisima inventar Jakovljevih dobara načinjen je 15. lipnja 1412. što je značilo da je u razdoblju između 12. svibnja i 15. lipnja 1412. i preminuo (DAZd 11). Inventar je zapisan u istom registru notara Jakova de Penna kao i oporuka što je značilo kako splitska komuna u to vrijeme nije imala obvezu vođenja i zapisivanja inventara u posebne knjige nego su oni upisivani u notarske registre poput ostalih instrumenata za razliku od zadarske komune u kojoj se već od 1325. inventari zapisuju u posebne knjige.²³ Jakovljevi inventar je načinjen u vrijeme vladavine kneza Cvitka Tolihnića, a u nazočnosti splitskog kanonika Jurja i Nikole pok. Ivana Karipića.

Pojedinačnim nabranjem u inventaru su popisani svi predmeti Jakovljeve pokretne imovine (odjeća, posuđe, posteljina, namještaj i uobičajeni predmeti u kućanstvu, ali i nakit i ukrasni predmeti umjetničkoga obrta). Inventar je, za razliku od onoga njegovog

22 Slične odredbe zabilježene su i u Trogiru. Tako Trogirski statut propisuje da su svi skrbnici šticićenika, koji su za to određeni temeljem oporuke pokojnika ili od strane trogirске kurije, bili dužni u roku od jednog mjeseca popisati ili dati da se popišu sva pokretna i nepokretna dobra šticićenika. O tim je dobrima gradski notar morao načiniti popis pod prijetnjom kazne od 25 libara. Sam notar bio je dužan da taj popis prepíše i prenese u jednu bilježnicu za to posebno određenu koja se trebala pohraniti i čuvati u komunalnoj blagajni gdje se čuvaju spisi komune (TS, 1988, 132-133).

23 Godine 2006. Robert Leljak objavio je prvu knjigu inventara fonda Veličajne općine zadarske (Leljak, 2006).

prijatelja i kolege Tome pok. Kolucija (Ančić, 2005, 99-148), zapisan kao jedna cjelina bez preciznog navođenja gdje su se određeni predmeti nalazili. Iako popis slijedi određenu vrstu logike teško je preciznije rekonstruirati izgled kuće u kojoj je Jakov živio. Čini se da inventar započinje opisom samog ureda, iako za to ne postoje utemeljeni čvrsti dokazi, no navod posjedovanja dva stola definirana kao *cathedra* koji su označavali da se radi o posebnim uzdignutim stolovima na kojima se čitalo i pisalo mogli bi upućivati na činjenicu da se radi o samom uredu. Također i opis nekih drugih predmeta poput *duos cancellos*, tj. neke vrste stalaka korištenih pri prepisivanju, mogli bi potvrditi pretpostavku da se radi o njegovom uredu. U istoj prostoriji nalazile su se velika i mala škrinja, stari kovčeg, te stolica definirana kao *bancum a tribus cultis*. Zatim prelazi na opis stvari, tj. predmeta, koji su služili za spavaću sobu. Tako nailazimo na opis raznih prekrivača (*colcitra vna cum penna, cultra, sclauina*), jastuka, posteljine. Iz inventara doznajemo da je Jakov posjedovao više odjevnih predmeta, tj. raznovrsnih ogrtača, prsluka, kapu, srebrni pojas. U njegovom vlasništvu popisana je i jedan ženski odjevni predmet koji je u inventaru definiran kao *socra blaua mulieris*, a najvjerojatnije se radilo o ogrtaču, tj. *socca (socha)*, plave boje. Među materijalnim predmetima koje je u trenutku smrti Jakov posjedovao jedne od vrijednijih predstavljao je nakit, tj. zlatni prsten i dvije naušnice na kojima se nalazila slika. Vrijedno je spomenuti da je Jakov u svom vlasništvu imao i jedan mač, o čijem se izgledu i namjeni ne zna ništa. Navedeni predmeti vjerojatno su bili pohranjeni u škrinjama ili kovčezima koji su se nalazili u spavaćoj sobi. Zanimljivo je da je Jakov posjedovao i jedan ormar i dječji krevetić. Bračni krevet u inventaru se ne spominje jer je njega u brak gotovo uvijek unosila žena kao dio svoga miraza. Izvršitelji i notar nadalje su popisali predmete koji su se nalazili u kuhinji. Tako je Jakov primjerice u svom vlasništvu imao nekoliko bačvi koje su najvjerojatnije služile za pohranu vina ili žita, ražanj, prešu, bačve za gnječenje grožđa, dva kotla, tavu, stolnjak, itd. Zanimljivo je da se u ovom dijelu kuće spominje i nekakvih šest bilježnica kao i instrumenti koji su pripadali izvjesnom Ivanu Albiati. Na žalost, poveznicu između spomenutog Ivana i Jakova nisam uspjela naći. Također, tu su se nalazili i novci od prodanog vina (29 libara i 8 solida) i povrh toga još 67 libara. Moguće je da su se bilježnice, Ivanovi dokumenti i novci nalazili u nekom ormariću koji je bio smješten do kuhinje ili je Jakov imao posebnu prostoriju koja je služila za odlaganje takvih predmeta.

Važan dio inventara predstavljaju i založeni materijalni predmeti koji se zasebno navode. Tako među založenim predmetima nailazimo na dva para zlatnih naušnica, bisernu ogrlicu i 16 srebrenih gumba koji su pripadali Dujmu Andrijinom, a bili su dani na ime zaloga notaru Jakovu za 8 ili 9 zlatnih dukata

Zanimljiva i pomalo iznenađujuća činjenica je ta da se u inventaru ne spominje niti jedna knjiga za razliku od inventara njegovog kolege i ujedno i izvršitelja oporuke Tome koji je posjedovao vrijedne knjige. Moguće je da je Jakov dio knjiga poklonio samom magistru Tomi. Također treba istaknuti kako u inventaru ne nalazimo navode o posjedovanju bilo kakvih nekretnina u samom Splitu, iako je u njemu živio gotovo tridesetak godina.

ZAKLJUČAK

Na temelju tek nekoliko dokumenata koji se ovdje donose može se zaključiti da se Jakov pok. Ubertina iz Piacenze vrlo dobro uklopio u splitsku komunalnu zajednicu što potvrđuje i činjenica da je samu splitsku komunu odabrao kao mjesto trajnog boravka i u njoj stekao i civitet. Jakov se kretao u uglednom društvenom krugu kako je razvidno iz same oporuke u kojoj se osobno obraća hercegu Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću. Iz oporuke je također razvidno da mu je vrlo blizak prijatelj bio još jedan ugledni splitski notar i kancelar Toma Kolucijev iz Cingola kojeg izabire i za oporučnog povjerenika. Poznato je da su oporučni povjerenici bili redovito oporučiteljevi osobni prijatelji ili netko od rodbine. Sama pak oporuka ne otkriva mnogo o Jakovljevoj osobnoj imovini i ostavlja dojam da se radi o vrlo proračunatoj osobi. Uzevši u obzir samu gradsku službu koju je obnašao, sam inventar njegove osobne imovine koji se ovdje analizira ne ostavlja dojam da se radilo o imućnom gradskom činovniku.

Prilog 1: Oporuka splitskog notara Jakova pok. Ubertina de Pugliensibus iz Piacenze, Split, 12.5.1412. (SSO, kutija 5, sv. 16, sveščić 1, fol. 76-76')

(fol. 76)

(In margine): **Testamentum. Publicatum**

Die XII° mensis predicti Maii

Magister Iacobus filius condam Vbertini olim domini Leonardi de Puliensibus de Placentia ciuis et habitator ciuitatis Spaleti per Dei gratiam sanus mente, sensu corpore et intellectu, tamen senio grauatus, timens ab hoc seculo decedere intestatus suorum rerum et suorum bonorum omnium dispositionem per presens suum sine scriptis testamentum in hunc modum facere procurauit. Videlicet primo namque elegit seppulturam (!) suam in loco fratrum predicatorum prope ciuitatis (!) Spaleti. Item reliquit, vult et mandat quod per suos commissarios infrascriptos expendatur in obsequio funderalium (!) suarum illud quod ipsis commissariis melius uidebitur inspecta tamen qualitate ipsius perssone (!) ac etiam inspecta facultate suorum bonorum. Item reliquit loco et conuentui dictorum fratrum pro anima sua libras IIII paruorum denariorum. Item reliquit dompno Laurentio condam Dragosii canonico Spalatensi appatrato seu confessori suo pro anima sua libras duas paruorum. Reliqua alia sua bona omnia mobilia et stabilia et omnia et singula iura sua et actiones reliquit et dimisit filio suo uel filie sue nascituro uel nasciture et Dragoslaue eius vxori ex ipso pregnantis, si vixerint et lucem viderint. Item reliquit et legauit dicte Dragoslaue sue vxori, decedente filio suo nascituro ante ipsius legitimam etatem, non completis annis XIII, seu filia sua nascitura decedente, ante ipsius legitimam etatem non completis annis XII sue etatis, et viuente ipsa dicta Dragoslaua de dictis bonis suis vltra dotem suam iure legati vbi ipsa dicta Dragoslaua steterit cum filio suo uel filia sua et lectum seruauerit vidualem libras centum paruorum denariorum. Et residuum omnium suorum bonorum dari debeat et distribui pro anima sua prout ipsis commissariis melius videbitur. Item reliquit, voluit et mandauit quod si dicta Dragoslaua pariet filiam, quod statim ipsa baptizata, dentur et assignentur ducati centum auri in auro vni bono et fideli viro pro competenti annuali lucro consequendo, qua videlicet filia perueniens ad etatem nubilem quod dicti centum ducati scilicet cum lucro et lucri emolimento ipsorum dentur incontinenti ipsi prefate sue filie pro ipsius dote. Item reliquit, vult et mandat quod si filia sua nascitura moriretur ante ipsius legitimam etatem annorum XII, videlicet antequam vadat ad maritum, quod dicta Dragoslaua vltra libras centum prenotatorum habeat omnia sua ornamenta et vestes. Suos commissarios et huius testamenti sui executores et distributores et dictorum suorum iurium et suarum actionum inquisitores, receptores et procuratores reliquit, instituit et ordinauit virum nobilem ser Marchum condam Petri Marci de Spaletio et magistrum Thomam condam Colutii de Cingulo nunc cancellarium comunis Spaleti ac Dragoslauam suam vxorem prenotatam in quibus multis se confidit, ordinans atque volens et mandans quod dicti sui commissarii (fol. 76') valeant et possint petere et exigere et executioni mandare quadam supplicationem ipsi prefato testatori signatam pro parte sui salarii per dominum ducem et dominam ducissam Spaleti secundum informationem dandam dictis suis commissariis. Etiam possint petere et exigere

solutionem bolleectarum suarum quas dicit habere a communi Spaleti pro temporibus sibi non solutis, quibus fuit salariatus dicti communis, et si solutionem dictarum bolleectarum habuerint voluit, reliquit et mandauit quod detur vnus calix altari sancti Iacobi, quod est in ecclesia fratrum minorum de Padua, valoris ducatorum auri XXV. Ordinare voluit insuper, quod si aliquis dictorum suorum comissariorum vnus uel omnes moriretur; aut recusarent, uel qualitercumque deficerent, quod ceteri alii superstites remanentes in ipsa commmissaria, loco decedentis aut refutantis ipsam commissariam, vnus uel plures semel uel pluries quotiens expedierit commissarium alium vnum uel plures possint et valeant subrogare, qui plenariam potestatem habeat uel habeant fatiendi et exercendi omnia et singula que qualibet iuris et legitimi commissarii facere possent, mandans quod omnia in hoc presenti testamento contenta debeant omnino executioni mandare. Et hanc suam esse uoluit vltimam voluntatem, quam valere iubxit (!) et voluit iure testamenti et si aliqua causa presenti uel futura causa iure testamenti non valere contingat, saltim ipsam ius et effectum codicillorum habere voluit et tenere. Actum est hoc et firmatum Spaleti in platea sancti Laurentii prope cancellariam, presentibus ser Bose condam Aligrepti et Thomasio condam Francisci de Pontremulo aromatario nunc in Spaleto, testibus vocatis et rogatis et aliis et ser Nicolao Caripich consiliario et examinatore.

Prilog 2: Inventar splitskog notara Jakova pok. Ubertina de Pugliensibus iz Piacenze, Split, 15.6.1412. (SSO, kutija 5, sv. 16, sveščić 1, fol. 83)

[Dicto] die (die XV mensis Iunii)

Ser Marcus Petri de Spalato et magister Thomas condam Colutii de Cingulo nunc comunis Spaleti cancellarius et Dragoslaua vxor relicta condam magistri Iacobi de Placentia olim notarii iurati comunis Spaleti tamquam commissarii testamentarii dicti condam magistri Iacobi, scientes se teneri de rebus et bonis ipsius prefati magistri Iacobi nunc in domo habitationis ipsius inuentis ad inuentarii confectionem secundum iuris consuetudinem presens inuentarium modum in hunc infrascriptum facere procurauerunt. In primis quidem dixerunt inuenisse scrineum vnum magnum, item scrineum vnum minorem, item coffinum vnum antiquum (!), item cancellos duos, item cathedras duas veteres, item bancum vnum a tribus cultis, item colcitram vnam cum penna, item capiçalia duo, item duo linteamina, item vnam cultram, item sclauinas duas, item vnum capperum (?), item facanam (?) vnum, item vnum caputeum, item vnam zachiam veterem, item vnam trigam (?) cum vulpe, item vnum mantellum de murello, item duas zuppas, item vnam socram (!) blauam mulieris, item vnam cappam coloris viridis, item vnam guarnaçolam, item spatam vnam paruam, item vnam centuram cum argento, item anulum vnum auri, item vnam lucernam, item duas cerceliolas cum vna anconia parua, item vnum lecticellum paruum, item vnum armarium antiquum (!), item cassas tres antiquas, item scrineas tres, item vnum bancum, item copagnos duos, item caldarolas duas, item comostram vnam, item spitum vnum, item vnum tripodem, item vitras duas, item torcumar vnum, item frissonium vnum, item tobaleam vnam a mensa, item caratellos VIII, item badagnos duos, item quaternus stationis sex, item instrumenta aliqua que fuerunt Iohannis Albiate, item de denariis numeratis de vino vendito ipsius prefati condam magistri Iacobi libras 29 solidos 8, item libras LXVII de quibus dixerunt fuisse receptas pro ipsius funeralibus libras 30. Que omnia et singula premissa dicta Dragoslaua in mei Iacobi notarii et testium infrascriptorum presentia dixit et confessa fuit penes se tenere et habere. Hec autem infrascripta bona, videlicet paria duo cercellorum auri bassii, item filum vnum de perlis, item maspillos XVI argenti, quod filum vnum de perlis et dicti maspilli fuerunt scilicet ser Duymi Andree nomine pignoris dati ipsi prefato condam magistro Iacobo pro ducatis 8 uel 9 auri, item in denariis numeratis videlicet in ducatis auri, ducatos centum quatuor, item in monetis libras VcLXV dicti ser Marcus et magister Thomas ceteri commissarii in mei Iacobi notarii et testium infrascriptorum presentia dixerunt et testificati fuerunt penes se fore et sub eorum cura et potestate protestati fuerunt ad presens nil aliud inuenisse de bonis et rebus ipsius prefati condam magistri Iacobi sed siquidem aliud inueniri seu reperiri poterit de ipsius bonis huic inuentario omnino addi facient. Actum Spaleti in domo habitationis dicti condam magistri Iacobi, presentibus ser Nicolao condam ser Iohannis Caripich, presbitero Georgio canonico Spalatensi testibus et ser Francisco ser Duymi examinatore.

LAST WILL AND INVENTORY OF THE GOODS OF SPALATIN NOTARY JAMES,
SON OF THE LATE UBERTO DE PUGLIENSIBUS FROM PIACENZA.
A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF SPALATIN NOTARIAL PRACTICE

Branka GRBAVAC

Croatian Academy of Sciences and Arts, Institut for Historical Sciences,
HR-1000 Zagreb, Strossmayerov trg 2
e-mail: bgrbavac@hazu.hr

SUMMARY

In this article there is, based on both published and hitherto unpublished sources, presented the life and activity of the Spalatin public notary James, son of the late Uberto de Pugliensibus from Piacenza, who held this position in the city of Split from 1383 to 1407 and who held important posts in the communal administration of Split. In the first part of the article a short overview of the development of notarial practice in the 14th century is given.

Important sources for study of James's life are his last will and inventory of his goods that were composed in 1412. His last will represent a valuable testimony to his character and the relationship that he established with both the ecclesiastical and the secular structures of medieval Split, but also an important account of the cultural climate in the Late Middle Ages in general. On the other hand inventory of his goods represent a valuable source for the research of the late medieval material culture, as well as of the various aspects of material life. The full transcription of the text of James's will and inventory, now kept in the State Archive in Zadar, is published as an appendix to the article.

Key words: Dalmatia, Split, Middle Ages, notary, James de Pugliensibus from Piacenza

IZVORI I LITERATURA

- AHAZU, 1** – Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (dalje: AHAZU), sv. 15, str. 24-43.
- AHAZU, 2** - AHAZU, sv. 15, str. 24-43.
- AHAZU, 3** – AHAZU, sv. 15, str. 48-53.
- ASM, 1** - Arhiv Sv. Marije, u Zadru (dalje: ASM), Samostan sv. Rajnerija (dalje: SSR), Pergamene, br. 1140.
- ASM, 2** – ASM, SSR, Pergamene, br. 1138.
- ASM, 3** – ASM, SSR, Pergamene, br. 1146.
- ASM, 4** – ASM, SSR, Pergamene, br. 1157.
- ASM, 5** – ASM, SSR, Pergamene, br. 1158.
- ASM, 6** - ASM, SSR, Pergamene, br. 1146.
- ASM, 7** - ASM, SSR, Pergamene, br. 1165.
- ASM, 8** - ASM, SSR, Pergamene, br. 1173.
- ASM, 9** - ASM, SSR, Pergamene, br. 1170.
- DAZd, 1** – Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZd), Spisi stare splitske općine (dalje: SSO), kut. 2, sv. 7: Albertolus Bassanega (dalje: AB), fasc. 1, fol. 10.
- DAZd, 2** - DAZd, SSO, kut. 2, sv. 7, AB, fasc. 1, fol. 56.
- DAZd, 3** - DAZd, SSO, kut. 2, sv. 7, AB, fasc. 2, fol. 92’.
- DAZd, 4** - DAZd, SSO, kut. 2, sv. 7, AB, fasc. 1, fol. 33’.
- DAZd, 5** - DAZd, SSO, kut. 2, sv. 7, AB, fasc. 1, fol. 60’.
- DAZd, 6** - DAZd, Korčulanski arhiv, kut. 3, sv. 19, fol. 10.
- DAZd, 7** - DAZd, SSO, kut. 4, sv. 13, fol. 60’-61.
- DAZd, 8** - DAZd, SSO, kut. 4, sv. 13, fol. 87.
- DAZd, 9** – DAZd, SSO, kut. 3A, sv. 11/F, fol. 154.
- DAZd, 10** - DAZd, Spisi zadarskih bilježnika, Articutus de Rivignano, b. V, fasc. 3, fol. 93-93’.
- DAZd, 11** – DAZd, SSO, kut. 5, sv. 16/1, fol. 76-76’).
- DAZd, 12** – DAZd, SSO, kut. 5, sv. 16/1, fol. 83.
- KAS, 1** – Kaptolski arhiv u Splitu (dalje: KAS), Ostavština Ivana Lučića Luciusa, (dalje: Ostavština), fasc. 538, fol. 172-179’.
- KAS, 2** - KAS, Ostavština, fasc. 538, fol. 172-179’.
- KAS, 3** – KAS, Ostavština, fasc. 538, fol. 185-187.
- KAS, 4** - KAS, sv. 64, fol. 13-14.
- A. (1888):** [Alačević, Josip], Serie dei Reggitori di Spalato. Bullettino di archeologia e storia dalmata, 11. Split, 30-32, 47-48, 62-64, 76-77, 94-96, 110-112, 125-128, 141-144, 158-160, 175-176, 188-190.
- Ančić, M. (2005):** Inventar splitskog kancelara i javnog bilježnika Tome Colutii de Cingulo (Prilog poznavanju prvih humanističkih krugova u Dalmaciji). Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 47, Zadar, 99-148.

- Beritić, N. (1954):** Prilog poznavanju unutrašnjosti lopudske kuće XVI. stoljeća. Anali Historijskog instituta u Dubrovniku, 3, Dubrovnik, 489-511.
- Budeč, G. (2010):** Inventar dobara šibenskog patricija ser Jurja Kamenarića iz 1451. godine. Zbornik Odjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, 28, Zagreb, 67-105.
- CD (1906):** Smičiklas, T. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 4. Zagreb, JAZU.
- CD (1908):** Smičiklas, T. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 6. Zagreb, JAZU.
- CD (1911):** Smičiklas, T. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 9. Zagreb, JAZU.
- CD (1912):** Smičiklas, T. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 10. Zagreb, JAZU.
- CD (1914):** Smičiklas, T. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 12. Zagreb, JAZU.
- CD (1976):** Smičiklas, T., Kostrenčić, M., Stipišić, J., Šamšalović, M. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 16. Zagreb, JAZU.
- CD - S (2002):** Barbarić, J. i Marković, J. (ur.): Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Dodaci. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Supplementa, 2. Zagreb, HAZU.
- Grbavac, B. (2007):** Notarska služba i komunalno zakonodavstvo – notari u statutima Raba, Zadra, Šibenika, Splita i Trogiru. Zbornik s međunarodnog znanstvenog skupa, II. Istarski povijesni biennale Sacerdotes, iudices, notarii...: posrednici među društvenim skupinama. Poreč, 53-75.
- Leljak, R. (2006):** Inventari fonda Veličajne općine zadarske Državnog arhiva u Zadru godine 1325.-1385., 1. Zadar, Državni arhiv u Zadru.
- Matijević Sokol, M. (1999):** Regimen latinorum u teoriji i praksi. Historijski zbornik, 52, Zagreb, 17-32.
- Praga, G. (1927):** Testi volgari Spalatini. Atti e memorie della Società Dalmata di Storia patria, 2. Zara, str. 36-131.
- Stipišić, J. (1954):** Razvoj splitske notarske kancelarije. Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije, 1, Zagreb, 111-123.
- Stipišić, J. (1977):** Inventar dobara patricija Grisogona de Civaellis iz 1384. godine. Zbornik Historijskog instituta JAZU u Zagrebu, 8, Zagreb, 375-409.
- Stipišić, J. (2000):** Inventar dobara Mihovila suknara pokojnog Petra iz godine 1385. Zadar, Stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru.

- Stipišić, J. i Nazor, A. (2002):** Splitski spomenici. Dio prvi. Splitski bilježnički spisi, 1. Spisi splitskog bilježnika Ivana pok. Čove iz Ankone od 1341.-1344., Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, 53. Zagreb, HAZU.
- SS (1998):** Cvitanić, A.: Statut grada Splita. Split, Književni krug.
- TS (1988):** Berket, M., Cvitanić, A. i Gligo, V.: Statut grada Trogira. Split, Književni krug.
- ZS (1997):** Kolanović, J. i Križman, M.: Statuta Iadertina – Zadarski statut. Zadar, Ograna Matice Hrvatske - Hrvatski državni arhiv.